

NÂNG CAO VAI TRÒ CỦA TRƯỜNG ĐẠI HỌC ĐỊA PHƯƠNG TRONG HOẠT ĐỘNG PHỤC VỤ CỘNG ĐỒNG

● NGUYỄN THỊ THỦY - LẠI PHƯƠNG MAI - BÙI QUANG TRUNG

TÓM TẮT:

Trường đại học địa phương có nhiều lợi thế tự nhiên trong hoạt động phục vụ cộng đồng như được hưởng các chính sách ưu đãi từ chính quyền địa phương, mối quan hệ xã hội, đặc trưng của trường đại học địa phương,... Tuy nhiên, các trường đại học địa phương hiện nay chưa tận dụng được những lợi đó để thực hiện các hoạt động phục vụ cộng đồng. Điều này khiến cho vai trò của các trường đại học địa phương còn mờ nhạt, chưa xây dựng được uy tín và thương hiệu trên chính quê hương mình. Do vậy, bài viết này tập trung nghiên cứu các giải pháp nhằm nâng cao vai trò của trường đại học địa phương trong hoạt động phục vụ cộng đồng.

Từ khóa: trường đại học địa phương, phục vụ cộng đồng, chính quyền địa phương.

1. Đặt vấn đề

Giáo dục đại học được ví như chiếc kiềng 3 chân, gồm: đào tạo, nghiên cứu khoa học và phục vụ cộng đồng; trong đó phục vụ cộng đồng được xem như chân thứ ba cùng với 2 chân khác giữ cho kiềng luôn được đứng vững. Nếu coi nhiệm vụ nghiên cứu khoa học mang lại thương hiệu và những đặc trưng riêng cho mỗi trường đại học, thì phục vụ cộng đồng có nhiệm vụ hỗ trợ và kết nối chặt chẽ giữa nhiệm vụ đào tạo và nghiên cứu khoa học với mục tiêu hướng đến phục vụ cộng đồng. Trường đại học địa phương có vai trò đào tạo nguồn nhân lực chủ yếu cho địa phương và các vùng phụ cận, nghiên cứu khoa học, hợp tác và chuyển giao công nghệ để giải quyết các vấn đề của địa phương, của doanh nghiệp. Ngoài ra,

trường đại học địa phương còn có vai trò phục vụ cộng đồng, tạo nên nét đặc trưng văn hóa riêng biệt của địa phương.

Về chính sách của Việt Nam đối với giáo dục đại học, vai trò phục vụ cộng đồng của các cơ sở giáo dục bắt đầu được đặt ra một cách rõ ràng, cụ thể tại Thông tư số 12/2017/TT-BGDĐT của Bộ Giáo dục và Đào tạo (Quy định về kiểm định chất lượng cơ sở giáo dục đại học), thông qua một số tiêu chí đánh giá chất lượng cơ sở giáo dục và tiếp đó là ở định nghĩa về cơ sở giáo dục đại học tại Luật Giáo dục đại học (sửa đổi 2018): “Cơ sở giáo dục đại học là cơ sở giáo dục thuộc hệ thống giáo dục quốc dân, thực hiện chức năng đào tạo các trình độ của giáo dục đại học, hoạt động khoa học và công nghệ và phục vụ cộng đồng”.

2. Vai trò phục vụ cộng đồng trong hệ thống giáo dục đại học của Việt Nam

2.1. Một số khái niệm cơ bản

Thuật ngữ liên quan đến hoạt động phục vụ cộng đồng được sử dụng rất đa dạng, như hoạt động gắn kết cộng đồng, phục vụ/dịch vụ cộng đồng, học tập dựa vào cộng đồng, hoạt động vì cộng đồng, hoạt động tình nguyện, nghiên cứu khoa học dựa vào cộng đồng,... Tuy nhiên, trong phạm vi bài viết này, chúng tôi muốn sử dụng các định nghĩa có nội hàm gần gũi và phù hợp với bối cảnh trường đại học của Việt Nam.

- Cộng đồng: là nhóm những người có cùng sở thích, có cùng các đặc điểm chung hoặc sống trong cùng khu phố, phường, quận, huyện, thành phố, tỉnh, quốc gia, khu vực. Ví dụ như cộng đồng các nhà khoa học, cộng đồng những người sử dụng internet, cộng đồng doanh nghiệp, cộng đồng địa phương, cộng đồng ASEAN,...

- Phục vụ/dịch vụ cộng đồng: là những hoạt động được thực hiện bởi một hoặc nhóm người tình nguyện, trên nền tảng phi lợi nhuận, được tiến hành bởi các tổ chức nhằm mang lại lợi ích cho xã hội, cho cộng đồng. Những công việc này thường được thực hiện xung quanh nơi sinh sống, trong khu vực, quốc gia hay có thể có quy mô quốc tế.

- Gắn kết cộng đồng: là các kết nối mang lại giá trị lâu dài cho các thành viên trong và ngoài tổ chức, ở phạm vi địa phương, khu phố, trong một quốc gia hoặc mang tầm quốc tế. Mục đích của gắn kết cộng đồng là nhằm tăng cường trách nhiệm cá nhân, tổ chức trong việc giải quyết các vấn đề xã hội và đóng góp cho các lợi ích của cộng đồng và tổ chức. Vì vậy, đối tượng hưởng lợi trong gắn kết cộng đồng bao gồm cả cộng đồng và tổ chức tham gia.

2.2. Các hoạt động phục vụ cộng đồng của các trường đại học

Mỗi trường đại học có 3 nhiệm vụ chính, đó là: đào tạo, nghiên cứu khoa học và phục vụ/dịch vụ trong và ngoài nhà trường. Phần giao nhau giữa 3 hoạt động này với các hoạt động của cộng đồng được xem là hoạt động gắn kết cộng đồng. Nội hàm của gắn kết cộng đồng cho thấy có sự bao hàm luôn cả hoạt động phục vụ cộng đồng, gồm các hoạt động cụ thể như sau:

- Dạy học trong môi trường cộng đồng: là cách tiếp cận dạy học dựa trên trải nghiệm, ở đó người học có cơ hội áp dụng những điều được học và kinh nghiệm của mình trong nhà trường để giải quyết các vấn đề của cộng đồng, từ đó giúp họ hiểu sâu hơn những điều được học. Ví dụ: lồng ghép hoạt động khảo sát thực trạng ô nhiễm môi trường tại một địa phương vào môn học Môi trường và Con người; sử dụng phương pháp dạy học dựa trên dự án với nội hàm của dự án là giải quyết các vấn đề của cộng đồng.

- Các hoạt động vì cộng đồng: là các nỗ lực, hoạt động do trường đại học chủ trì nhằm phổ biến, lan tỏa sứ mạng, tri thức và các giá trị mà nhà trường có thể mang lại cho cộng đồng. Các hoạt động này phi lợi nhuận và cũng không nhằm mục tiêu quảng bá về nhà trường và các sản phẩm giáo dục. Ví dụ: tổ chức các buổi tập huấn, nói chuyện chuyên đề dành cho công chúng; tham gia thảo luận, trao đổi về các vấn đề của cộng đồng; chuyển giao công nghệ cho các doanh nghiệp địa phương; cho phép cộng đồng sử dụng các dịch vụ của nhà trường (thư viện, phòng thí nghiệm, cơ sở hạ tầng cho hoạt động thể thao, văn hóa,...).

- Các hoạt động tình nguyện: là các hoạt động của trường đại học tham gia theo yêu cầu của cộng đồng, nhằm góp phần giải quyết các vấn đề đang đặt ra cho cộng đồng. Ví dụ: hiến máu nhân đạo, vệ sinh môi trường, xóa mù chữ cho trẻ em nghèo,...

- Nghiên cứu khoa học dựa vào cộng đồng: là các hoạt động nghiên cứu có xuất phát từ các vấn đề cần giải quyết của cộng đồng; có sự tham gia của cộng đồng trong quá trình hình thành ý tưởng, được triển khai và ứng dụng các kết quả nghiên cứu trong cộng đồng; có sản phẩm nghiên cứu phục vụ cho sự phát triển của cộng đồng. Ví dụ: nghiên cứu các giải pháp giúp nâng cao thu nhập của một cộng đồng dân cư; nghiên cứu cải tiến các nguy cơ của một cộng đồng ngư dân,...

2.3. Vai trò của hoạt động phục vụ cộng đồng trong các trường đại học tại Việt Nam

Trong 3 trụ cột là đào tạo, nghiên cứu khoa học và phục vụ cộng đồng, lâu nay, đa số các trường đại học của Việt Nam mới chỉ chú trọng chính vào nhiệm vụ đào tạo và nghiên cứu khoa

học, còn phục vụ cộng đồng thường được xem như là các hoạt động hỗ trợ cho 2 chức năng đào tạo và nghiên cứu khoa học, chưa coi đây là một nhiệm vụ chính của nhà trường. Điều này chủ yếu do các văn bản luật cấp Nhà nước từ năm 2017 trở về trước chưa thể chế hóa nhiệm vụ phục vụ cộng đồng đối với các trường đại học như đối với 2 nhiệm vụ đào tạo và nghiên cứu khoa học. Cũng chính vì vậy, khi các trường đại học xây dựng sứ mạng và tầm nhìn, nhiều trường cũng chỉ tập trung vào 2 nhiệm vụ đào tạo và nghiên cứu khoa học. Kể từ khi có Thông tư số 12/2017/TT-BGDĐT và Luật Giáo dục đại học (sửa đổi 2018), nhận thức chung về chức năng phục vụ cộng đồng của trường đại học đã dần được cải thiện, nhiều trường đại học đã bắt đầu quan tâm đến việc tổ chức các hoạt động phục vụ cộng đồng theo chiều sâu (gắn kết nhiều hơn với hoạt động đào tạo và nghiên cứu khoa học). Tại các trường đại học, các hoạt động phục vụ cộng đồng chủ yếu được giao cho các đoàn thể như Công đoàn, Đoàn Thanh niên, Hội Sinh viên tổ chức, với các nội dung phổ biến như: đóng góp vào các quỹ tình thương của địa phương, nâng cao dân trí, hiến máu tình nguyện, mùa hè xanh, bảo vệ môi trường,...

3. Hoạt động phục vụ cộng đồng trong các trường đại học địa phương

3.1. Lợi thế của các trường đại học địa phương trong hoạt động phục vụ cộng đồng

Các trường đại học địa phương có lợi thế tự nhiên trong việc phục vụ cộng đồng so với các trường đại học trực thuộc bộ, ngành, trung ương.

Thứ nhất: lợi thế từ chính sách hỗ trợ của chính quyền địa phương: trường đại học địa phương vốn được coi là “con đẻ” của địa phương, ra đời nhờ sự quyết tâm của chính quyền địa phương, được kỳ vọng là mang đến cơ hội học tập đại học có chất lượng cho cộng đồng dân cư địa phương. Chính quyền địa phương đánh giá cao vai trò của trường đại học địa phương và có nhiều chính sách hỗ trợ để nhà trường phục vụ cộng đồng tốt hơn. Chính quyền địa phương hỗ trợ kinh phí đào tạo, khuyến khích trường đại học địa phương mở các ngành đào tạo đáp ứng nhu cầu phát triển kinh tế

- xã hội của địa phương; hỗ trợ kinh phí và tạo điều kiện cho trường đại học địa phương đăng ký các dự án nghiên cứu và chuyển giao công nghệ phục vụ cộng đồng; thúc đẩy hợp tác giữa trường đại học địa phương và doanh nghiệp, tăng cường đào tạo theo địa chỉ sử dụng,... Các chính sách hỗ trợ này tạo điều kiện thuận lợi cho trường đại học địa phương đổi mới mô hình đào tạo và phục vụ xã hội.

Thứ hai là lợi thế của một trường bản địa: trường đại học địa phương có lợi thế hơn hẳn nhiều trường đại học trực thuộc bộ, ngành, trung ương trong việc tuyển sinh các sinh viên là người địa phương. Là trường bản địa, trường đại học địa phương nắm khá chắc nhu cầu nhân lực của địa phương cả về mặt số lượng, chất lượng và cơ cấu, từ đó có kế hoạch đào tạo phù hợp. Sinh viên tốt nghiệp các trường đại học địa phương thường có kiến thức và kỹ năng nghề nghiệp đáp ứng yêu cầu nhân lực thực hành của nhà tuyển dụng, phục vụ đắc lực và có hiệu quả trong phát triển kinh tế - xã hội địa phương.

Thứ ba là lợi thế về mối quan hệ xã hội: hầu hết giảng viên và cán bộ quản lý của địa phương là người địa phương; nhiều nhà lãnh đạo hệ thống chính trị của địa phương cũng đã từng học tập ở trường đại học địa phương; có hàng vạn kỹ sư, cử nhân của địa phương là do trường đại học địa phương đào tạo,... vì vậy, trường đại học địa phương có mối quan hệ tự nhiên, khăng khít, bền chặt với địa phương; là điều kiện thuận lợi để các trường đại học địa phương phục vụ cộng đồng; trong quá trình hoạt động và phục vụ, mối quan hệ này càng được củng cố, phát triển.

Thứ tư là lợi thế do đặc trưng của trường đại học địa phương mang lại: trường đại học địa phương có thể tổ chức các hoạt động giáo dục và đào tạo theo chương trình định hướng ứng dụng, thực hành (cấp bằng cao đẳng, bằng đại học và sau đại học), chương trình giáo dục ngắn hạn (cấp chứng chỉ, hoặc chứng nhận), giữa các chương trình có liên thông dọc và liên thông ngang. Trường đại học địa phương có thể thực hiện các phương thức giáo dục như: chính quy, thường xuyên, từ xa, nhằm đáp ứng mọi nhu cầu học tập

của cộng đồng, đào tạo nhân lực ở mọi cấp trình độ theo nhu cầu của địa phương; tổ chức các hoạt động khoa học và công nghệ theo hướng ứng dụng thực tiễn, giải quyết những vấn đề cấp thiết của địa phương. Trong sứ mạng của trường đại học địa phương, phải coi đào tạo nhân lực thực hành và đào tạo ngắn hạn phục vụ phát triển kinh tế địa phương là thế mạnh đặc trưng và là hướng phát triển bền vững của các trường đại học địa phương. Không chỉ phục vụ phát triển kinh tế, phục vụ các hoạt động văn hóa của địa phương cũng là một nét đặc trưng của các trường đại học địa phương. Trường đại học địa phương không chỉ trở thành trung tâm giáo dục đào tạo, nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ, mà còn phải trở thành trung tâm văn hóa của địa phương.

3.2. Thực trạng về hoạt động phục vụ cộng đồng trong các trường đại học địa phương

Với các lợi thế trên, đặc biệt là với chương trình đào tạo và phương thức đào tạo hết sức linh hoạt, bám sát nhu cầu xã hội, mô hình trường đại học địa phương rõ ràng có nhiều lợi thế trong việc phục vụ cộng đồng. Nếu các trường đại học địa phương tận dụng tốt các lợi thế trên, vai trò của trường đại học địa phương sẽ được nâng cao, dấu ấn của trường đại học địa phương trong xây dựng kinh tế và phát triển xã hội ở địa phương sẽ trở nên rõ nét. Tuy nhiên, trong thực tế, vai trò của các trường đại học địa phương trong việc phục vụ phát triển kinh tế địa phương còn mờ nhạt, do các nguyên nhân sau:

- Các trường đại học địa phương chưa coi trọng chức năng phục vụ xã hội.
- Mô hình đào tạo chưa phù hợp với nhu cầu nhân lực cho phát triển kinh tế - xã hội của địa phương.
- Năng lực nghiên cứu khoa học trong các trường đại học địa phương còn yếu và tỷ lệ chuyển đổi thành ứng dụng thực tế thấp.
- Vai trò của chính quyền địa phương đối với trường đại học địa phương còn hạn chế.
- Sự hợp tác giữa trường đại học địa phương với doanh nghiệp còn yếu và kém hiệu quả.
- Chưa có quy chế riêng cho trường đại học địa phương ở Việt Nam.

4. Giải pháp nâng cao vai trò trường đại học địa phương trong hoạt động phục vụ cộng đồng

Các trường đại học địa phương là sản phẩm của quá trình phát triển kinh tế - xã hội địa phương, để các trường đại học địa phương phục vụ nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội địa phương tốt hơn cần thực hiện các giải pháp sau:

- Xây dựng mới hoặc cập nhật triết lý giáo dục, sứ mạng, tầm nhìn, giá trị cốt lõi và chiến lược phát triển của nhà trường có hàm chứa nội hàm của hoạt động phục vụ cộng đồng.
- Có kế hoạch cụ thể hàng năm về phục vụ cộng đồng và được triển khai, đánh giá.
- Xây dựng chính sách, đề án riêng cho hoạt động phục vụ cộng đồng nhằm hỗ trợ và cụ thể hóa các hoạt động phục vụ cộng đồng của nhà trường.
- Lồng ghép hoạt động phục vụ cộng đồng trong xây dựng và triển khai các chương trình đào tạo. Ứng dụng rộng rãi các phương pháp dạy học trong môi trường cộng đồng trong hoạt động đổi mới phương pháp giảng dạy.
- Chính quyền địa phương cần có chính sách hỗ trợ, là cầu nối giữa nhà trường và xã hội.
- Hợp tác với cộng đồng địa phương, cộng đồng các doanh nghiệp để cùng phát triển ý tưởng khoa học công nghệ; hợp tác triển khai nghiên cứu và chuyển giao sản phẩm.
- Định kỳ khảo sát mức độ hài lòng của các bên liên quan về công tác phục vụ cộng đồng.

5. Kết luận

Để phát huy hiệu quả phục vụ cộng đồng của các trường đại học địa phương, cần thực hiện đồng bộ một số giải pháp cụ thể: Về phía trường đại học địa phương, cần phải nâng cao nhận thức phục vụ cộng đồng và gia tăng năng lực phục vụ cộng đồng; Về phía chính quyền địa phương, cần có chính sách và biện pháp phù hợp, vừa là người tổ chức, lãnh đạo, vừa là cầu nối giữa nhà trường và xã hội, là người giới thiệu hoặc trực tiếp đặt hàng đào tạo nhân lực, nghiên cứu khoa học, chuyển giao công nghệ với các trường đại học địa phương; đồng thời phải tăng cường hợp tác và xây dựng cơ chế bảo vệ, chia sẻ, dùng chung nguồn lực giáo dục giữa các cơ sở giáo dục đào tạo trên địa bàn và giữa các trường đại học địa phương với doanh nghiệp ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Quốc hội (2018). *Luật số 34/2018/QH14: Giáo dục đại học sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Giáo dục đại học năm 2012 số 08/2012/QH13*.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017). *Thông tư số 12/2017/TT-BGDĐT của Bộ Giáo dục và Đào tạo về việc ban hành Quy định về kiểm định chất lượng cơ sở giáo dục đại học*.
3. Lê Văn Hảo, Đinh Đồng Lưỡng (2019). *Hoạt động phục vụ cộng đồng của trường đại học theo yêu cầu kiểm định chất lượng: Thực trạng và mô hình, giải pháp phát triển*. Kỷ yếu Hội thảo khoa học quốc gia “Bảo đảm và kiểm định chất lượng giáo dục đại học trên thế giới và ở Việt Nam”, ngày 23/10/2019 (tr. 27-35). Hiệp hội các trường ĐH&CD Việt Nam.
4. Dương Đức Hùng (2019). Vai trò phục vụ cộng đồng của các trường đại học địa phương. *Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Hải Phòng*, 37, 18-23.

Ngày nhận bài: 7/5/2022

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 4/6/2022

Ngày chấp nhận đăng bài: 14/6/2022

Thông tin tác giả:

1. ThS. NGUYỄN THỊ THÚY¹

2. ThS. LẠI PHƯƠNG MAI¹

3. ThS. BUI QUANG TRUNG¹

¹Trường Đại học Thái Bình

IMPROVING THE ROLE OF LOCAL UNIVERSITIES IN SERVING LOCAL COMMUNITIES

● Master. **NGUYEN THI THUY¹**

● Master. **LAI PHUONG MAI¹**

● Master. **BUI QUANG TRUNG¹**

¹Thai Binh University

ABSTRACT:

Local universities have many natural advantages in conducting activities for local communities. These advantages include preferential policies from local authorities, social relationships, special features of each local university, etc. However, many local universities have not effectively taken their advantages to carry out activities for local communities, hence the role and the brand of these local universities are quite weak in their localities. This paper presents solutions to improve the role of local universities in serving local communities.

Keywords: local university, serving communities, local authorities.